

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Sociale effecten in milieueffectrapportage

Een milieueffectrapport brengt de effecten van een plan of project op de omgeving in beeld voordat de overheid hierover een besluit neemt. Ook sociale effecten op de bevolking, zoals gezondheidseffecten en sociale verdeeldheid kunnen hier onderdeel van uitmaken. In andere landen is het gebruikelijk om deze effecten mee te nemen in een milieu- en sociale-effectenrapport. In Nederland zijn hier de eerste stappen in gezet. Hoe en waarom neem je sociale effecten mee?

Wat zijn sociale effecten?

Plannen of projecten kunnen sociale effecten veroorzaken omdat er veranderingen optreden in processen, systemen, milieu en sociale waarden van de maatschappij. Sociale effecten spelen bijvoorbeeld in gezondheid, welzijn, milieu (water, lucht, etc.), persoonlijke rechten, eigendomsrechten, levenswijze, cultuur en politieke systemen. Denk bijvoorbeeld aan gevolgen voor de omgeving op het gebied van: sociale veiligheid; toegankelijkheid, gevarieerdheid en betaalbaarheid van publieke ruimte, en voorzieningen, en sociaaleconomische verschillen.

Waarom sociale effecten in beeld brengen?

Door de sociale effecten van een plan vroegtijdig in beeld te brengen, kunnen ze een volwaardige plek krijgen in de besluitvorming. Met inzicht in de sociale effecten kun je maatschappelijk draagvlak creëren en behouden. Daarnaast kunnen maatregelen worden genomen om negatieve sociale effecten te verminderen en positieve sociale effecten te ontwikkelen of te vergroten.

Hoe pak je het aan?

Sociale effecten in beeld krijgen is vooral een proces van participatie: belanghebbenden actief betrekken bij het plan en de besluitvorming. Tijdens dit proces worden

samen met belanghebbenden de risico's en effecten vastgesteld en daarna de bijbehorende maatregelen. Het uitgangspunt is dat de ervaring van omwonenden net zo waardevol is als de kennis van experts. De sociale effecten worden geanalyseerd en gemonitord, om uiteindelijk te komen tot betere uitkomsten voor de belanghebbenden in de directe omgeving. Het is een democratisch proces, doordat een zo representatief mogelijke afspiegeling van de omgeving erbij wordt betrokken. Voor een zo inclusief en representatief mogelijk participatieproces kan een Sociaal Economische Baseline (SEB)-scan worden ingezet. Dit geeft inzicht in de sociaaleconomische data van een gebied, afgezet tegen het nationaal gemiddelde.

Focusgroep planstudie Guisweg Zaandijk

De kruising van de Guisweg in Zaandijk met de spoorlijn Amsterdam – Alkmaar is al jaren een knelpunt. Wegen, treinsporen, fiets- en voetgangerspaden komen hier samen, met lange wachttijden, hinder en veiligheidsrisico's tot gevolg. Herinrichting van het gebied moet hier iets aan doen. Bovendien biedt het direct kansen voor gebiedsontwikkelingen rond het station, met woningen en recreatieve functies. Tijdens de planstudie werkt de gemeente intensief met een focusgroep: mensen uit de directe omgeving van het gebied. In de groep praten zij mee over verschillende onderwerpen die voor de oplossing belangrijk zijn. Het gaat daarbij niet alleen om meedenken over het ontwerp, maar ook over mogelijke risico's en effecten.

Een SEB-scan laat bijvoorbeeld zien of er relatief meer of minder ouderen wonen en de mate van werkloosheid. Hiermee zijn alle categorieën belanghebbenden in beeld voor het participatieproces. Het is belangrijk om zo vroeg mogelijk te beginnen: al bij de eerste geruchten over een plan of project kunnen sociale effecten optreden, zoals verhuizing of juist het uitstellen daarvan. Een beleavingsonderzoek vanaf het eerste moment (een nulmeting) en in navolgende fasen kan behoeften en tevredenheid van bewoners in kaart brengen.

1. Begrijpen

Stap 1 gaat over het begrijpen van het project en de sociale context. In deze stap wordt het gebied met een Sociaal Economische Baseline (SEB) in kaart gebracht. Bewoners worden proactief geïnformeerd en gevraagd actief te participeren. In deze stap worden de vragen 'waarom' en 'hoe' beantwoord.

2. Effecten voorspellen

In de tweede stap worden de sociale effecten van het project voorspeld en onderverdeeld in verschillende categorieën: direct, indirect, positief, negatief, cumulatief. Sociale effecten zijn bijvoorbeeld gevolgen voor de omgeving op het gebied van sociale veiligheid; toegankelijkheid, voorzieningen en gevarieerdheid en betaalbaarheid van de publieke ruimte. Met behulp van participatie wordt gekeken wat de mogelijke reactie is op een effect en worden de effecten geprioriteerd.

3. Strategieën ontwikkelen

De nadruk in deze stap ligt op het ontwikkelen van strategieën om mogelijk negatieve effecten te kunnen verminderen en positieve effecten te vergroten. De afbeelding rechtsboven geeft de hiërarchie van strategieën weer. Een effect zal in de eerste plaats voorkomen moeten worden en pas in de laatste plaats gecompenseerd worden met geld. Samen met de belanghebbenden worden de strategieën beschreven en vervolgens in praktijk gebracht.

Denk daarbij aan monitoren, evalueren, rapporteren en reageren op veranderingen in de effecten. Door afspraken *smart* te maken en de taken en verantwoordelijkheden vast te leggen, kan altijd gecheckt worden of afspraken ook worden nagekomen. Toepassen van adaptief management is essentieel voor het beheersen van sociale effecten, omdat er regelmatig onvoorziene effecten zullen optreden in de toekomst.

1. Effect voorkomen

2. Effect reduceren

3. Effect herstellen

4. Effect compenseren in natura

5. Effect compenseren met geld

4. Monitoren

De laatste stap in het proces is monitoren. Samen met de omgeving worden de sociale indicatoren opgesteld die gemonitord gaan worden en wordt een participatief monitoringsplan opgesteld.

Hamerkwartier Amsterdam-Noord

De gemeente Amsterdam wil het Hamerkwartier in Amsterdam-Noord geleidelijk transformeren tot een gemengd hoogstedelijk woon-werkgebied. De gemeente wil dat het Hamerkwartier een 'ongedeelde wijk' wordt. Dit betekent dat oude én nieuwe bewoners zich thuis voelen in de buurt en dat het gebied goed aansluit bij omliggende buurten. De Commissie is gevraagd in haar advies over de reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport (MER) ook de sociale aspecten van het plan te betrekken. De Commissie adviseerde om de criteria voor de te onderzoeken thema's zo concreet mogelijk te maken, bijvoorbeeld het criterium woningtypen te wijzigen in diversiteit in woningtypen en bewoners. En het criterium vitale economie te veranderen in versterking van de buurteconomie.

Participatie en milieueffectrapportage

De Commissie maakte ook de factsheet Participatie en milieueffectrapportage met een infographic.

Meer weten?

Meer weten over sociale effecten en milieueffectrapportage? Bel, mail of kom langs. We staan je graag te woord.

- Patrick Patiwaal – 030 234 7650 – ppatiwaal@eia.nl
- Roel Sillevissmitt – 030 2347648 – rsillevissmitt@eia.nl